

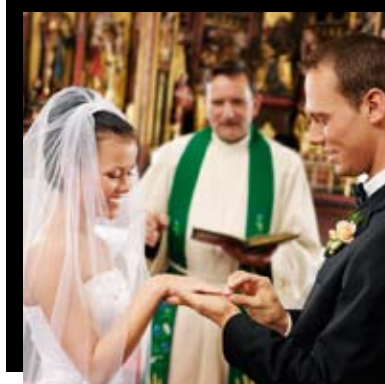
Opintoverkko

Opintoverkko

Uskonnon työskentelykirja

Uskontojen harjoittaminen on ollut olennainen osa ihmisyhteisöjen elämää kaikissa tunnetuissa kulttuureissa. Menetpä minne tahansa, tapaat uskontojen maailman ihmisten ajattelutavoissa, rakennuksissa, kulttuureissa ja taiteessa. Tämä kirja esittää perustiedon uskontojen mielenkiintoisesta maailmasta. Voit jatkaa tutkimista ja työskentelyäsi osoitteessa www.opinto.net.

USKONNON TYÖSKENTELYKIRJA

Peltomaa • Laulaja • Muola • Lehtiö
Ruotsalainen • Järvinen • Mattila • Arvola

ISBN 978-952-5469-18-9

OPINTOVERKKO OY 2010

9 789525 469189

ESITTELYKÄYTT

Uskonnon työskentelykirja

OPINTOVERKKO

Uskonnon työskentelykirja

Harri Peltomaa • Timo Laulaja • Timo Muola • Jaana Lehtiö
Harry Ruotsalainen • Kai Järvinen • Antti Mattila • Maija Arvola

Visuaalinen suunnittelu ja taitto:
Elina Reineck / www.reineck.fi

Kirjan kuvat:
Kuvälähteet sivulla 4

Tekstitoimitus:
Harri Peltomaa

Kuvatoimitus:
Harri Peltomaa, Timo Muola ja Elina Reineck

© Tekijät ja Opintoverkko Oy

Kopiointikielto:
Tämän teoksen osittainenkin kopionti on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti ehdottomasti kielletty.

ISBN 978-952-5469-18-9

2. painos

Saarijärven Offset Oy
Saarijärvi 2010

Uskonnon työskentelykirjan tekijät

Harri Peltomaa, TM | Uskonnon ja psykologian opettajana Heinolassa, Jyväskylässä ja Asikkalassa. Opettajien täydennyskouluttaja ja Internet-opiskeluympäristöjen kehittäjä. OpintoNetin ja Opintoverkon perustaja.

Timo Laulaja, TM | Toiminut uskonnon lehtorina Kartanon yläasteella Järvenpäässä. Helsingin NMKY:n pääsihteeri.

Timo Muola, TM | Pälkäneen lukion ja yhteiskoulun uskonnon, psykologian ja filosofian opettaja. RaamattuNET-sivuston (www.lukio.palkane.fi/raamattunet) tai www.suol.fi/raamattunet) tekijä ja ylläpitäjä.

Jaana Lehtiö, FK | Uskontotieteilijä. Uskonnon lehtorina Porvoossa Linnajoen koulussa (vuosiluokat 7-9) vuodesta 1987.

Kai Järvinen, TM | Toiminut uskonnon lehtorina Emäkosken koulussa Nokialla vuodesta 1998. Toiminut myös koulutyön pastorina Tampereen seurakuntien yhteisessä nuorisotyössä.

Harry Ruotsalainen, TM | Uskonnon lehtori, pastori, liikenneopettaja, linja-autonkuljettaja. Työskennellyt opettajana vuodesta 1991 Keravalla ja Laukaassa.

Antti Mattila, TM | Uskonnon, psykologian, filosofian ja elämäntutkimustiedon opettaja Järvenpään lukiossa.

Maija Arvola, TT ja FM | Väitöskirja ranskalaisesta uskonnon sosiologiasta 1900-luvulla. Tehnyt Otavan Opistolle ja Internetixille 9 lukion verkkokurssia uskonnon, filosofian ja elämäntutkimustiedon kursseihin.

Kuvalähteet:

Can Stock Photo: 30, 41, 50 oik., 55, 60, 67, 68, 75, 85, 120, 129, 190, 200, 208, 209, 230, 241, 242, 249, 262, 263; Futureimagebank: 59, 214, 251, 252, 254, 264; Hokkanen Jouni, 105; Ihalainen Tauno 94; Istockphoto: 20, 40, 48, 50 vas, 53, 54, 65, 76, 80, 81, 96, 97, 99, 102, 122, 132, 146, 181, 186, 203, 205, 213, 220, 223, 245; Koivulahti Ari 24 oikea; Koivulahti Laura 11, 19, 39, 86, 87, 88; Muola Timo 14, 16, 24 vasen, 71, 123, 130, 157, 167, 169 oikea, 174, 182, 183, 185, 189, 193, 233, 234; Oikeutta Eläimille 267; Peltomaa Harri 21, 63, 108, 115, 124, 169 vasen, 170; Peltomaa Jaakko 46, 118, 154, 160, 162, 163; Rajajärvi Timo 29, 33, 37; Reineck Elina 8, 145, 148; Scandinavian Stock Photo: 45, 77, 91, 102, 126, 127, 135, 136, 150, 177, 225, 227, 236, 246, 259, 257; Shutterstock Images: 3, 5, 23, 35, 59, 78, 82, 101, 239; Suviseurat 166; Syvänen Alpo 173; Wikimedia Commons: 13, 42, 73, 89, 119, 139, 142, 152, 153, 195, 197, 207, 211, 217, 229

Kannen kuvat: Shutterstock Images, Scandinavian Stock Photo, Futureimagebank, Can Stock Photo

Pikkukuvat, piirroksat, kartat ja kirkkohistorian aikajana: Timo Muola

Tervetuloa uskontojen maailmaan!

Uskontojen harjoittaminen on ollut olennainen osa ihmisyyden elämää kaikissa tunnetuissa kulttuureissa. Menetä minne tahansa, tapaat uskontojen maailman ihmisten ajattelutavoissa, rakennuksissa, kulttuureissa ja taiteissa. Jo Euroopassa löydettyistä kivikautisista luolista on löydetty kalliomaalauksia, joissa kuvataan pyyntikulttuuriin liittyviä uskomuksia ja pylväntämenoja. Kaikissa tunnetuissa muinaisissa korkeakulttuureissa –Babyloniassa, Egyptissä, Kiinassa, Etelä-Amerikan intiaankulttuureissa – uskonnolla on ollut merkittävä rooli. Usein hallitsijan on ajateltu olevan jumaluuden edustaja maan päällä.

Myös tänä päivänä uskonnot vaikuttavat monin tavoin maailmassa. Jos tapaat oppineen islaminuskoisen tutkijan, hän ei varmaankaan syö kinkkuvoileipää. Media-alalla työskentelevä kiinalainen nuori aikuinen saattaa odottaa esi-isien merkkiä ja lupaa naimisiinmenoon tai muihin elämän päätöksiin. Italialainen nuori kulkee koulumatkallaan katolisen kirkon kautta - kuten lähes kaikki muutkin hänen tuttunsa.

Uskonnon työskentelykirja esittää jäsenellisen perustiedon uskontojen mielenkiintoisesta maailmasta. Kirja on tehty voimassa olevien opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti. Kirjan toiminta-ajatukseen kuuluu, että kaikkea tietoa maailman ilmiöistä ja asioista ei esitetä vain tässä kirjassa. Työskentelyyn voi käyttää sanomalehtiä, tietosanakirjoja, Internet-sivuja, muita uskontoja käsitteleviä kirjoja – siksi nimi työskentelykirja. Kirjaan liittyvillä Internet-sivuilla voit perehtyä kirjan esittelemiin aiheisiin laajemmin.

Työskentelykirja sopii oppilaan kirjaksi perusasteella, lukion uskonnon kurssien perustiedoksi ja tutkivan opiskelun pohjatiedoksi sekä lukion valinnaisten ja syventävien kurssien kirjaksi.

Hyviä luku- ja työskentelyhetkiä!

Kesäkuun 22. päivänä 2010,
Tekijät

Sisällys

1. Maailmanuskonnot

9

Uskonto ilmiönä	10
Uskonnon ulottuvuudet	14
Rituaalit ja riitit	18
Luonnonuskonnot	20
Maailmanuskonnot	26
Intian uskonto hindulaisuus	28
Hindulaisuuden oppi ja jumalakäsitys	31
Hindulaisuuden harjoittaminen ja elämäntavat	34
Buddhalaisuus	38
Buddhalaisuuden oppi ja pyhä kirja	41
Buddhalaisuuden harjoittaminen ja elämäntavat	44
Juutalaisuus	48
Juutalaisuuden oppi ja pyhä kirja	50
Juutalaisuuden harjoittaminen ja elämäntavat	52
Kristinuskon	56
Kristinuskon oppi	58
Kristinuskon harjoittaminen ja elämäntavat	62
Kristilliset symbolit	66
Kirkkorakennus	70
Islamin synty ja levinneisyys	72
Islamin oppi	74
Islamin harjoittaminen ja elämäntavat	77

Kiinan uskonnot	84
Taolaisuus, kungfutselaisuus ja lamalaisuus	87
Japanin uskonto shintolaisuus	90
Shintolaisuuden harjoittaminen ja elämäntavat	94
Uskonto ja yksilö	98
Uskonto ja yhteiskunta	100

2. Kirkkohistoria

103

Kristinuskon synty ja alkuseurakunta	104
Kristinuskon Rooman valtakunnassa	107
Uskontunnustukset syntyvät	110
Askeesi ja luostarilaitos	112
Kristinuskon leviäminen	116
Kirkko keskiajalla	119
Katolinen kirkko	122
Idän kirkon vaiheet	126
Ortodoksinen kirkko	128
Martti Luther	132
Uskonpuhdistuksen vuosisata	134
Pietismi ja valistus	138
Maailmanlaajuinen kristinuskon nykypäivänä	141
Vapaa kristillisyys	144

3. Uskonto Suomessa

149

ja kirkon vaiheet

Suomalainen muinaisusko	150
Katolinen keskiaika Suomessa	153
Uskonpuhdistus Ruotsi-Suomessa	156
Kirkon kehitys uskonpuhdistuksen jälkeen	159
Suomen herätysliikkeet	164
Luterilaisuus Suomessa	168
Luterilaisen kirkon jäsenyys ja toimitukset	170
Kirkon ja paikallisseurakunnan hallinto	173
Luterilainen kirkkovuosi	176
Uskonnonvapaus	180
Uskontojen ja uskomusten kirjo Suomessa	182
Uskonnottomuus	188

4. Raamattu

191

Raamattu – vaikuttava kirjakokoelma	192
Raamatun kulttuurivaikutuksia	194
Tieteellinen raamatuntutkimus	197
Vanhan testamentin kirjat	200
Vanhan testamentin alkukertomukset	202
Vanhan testamentin patriarkkakertomukset	206

Mooses – kansansa vapauttaja	208
Liitonarkku ja kuningasten aika	210
Runo- ja viisaukskirjallisuus	212
Profeetat	216
Uuden testamentin kirjat	218
Kuka oli Jeesus Nasaretilainen?	220
Jeesuksen vertaukset ja niiden sanoma	224
Paavali ja UT:n kirjeet	226
Apokalyptiikka	228

5. Etiikka

231

Oikea ja väärä	232
Etiikan koulukuntia	234
Arvot ohjaavat elämää	236
Kristillinen ihmiskäsitys ja usko	238
Kristittyjen yhteinen etiikka	240
Maailmanuskontojen etiikka	244
Elämän tarkoitus	246
Maailmankuva ja maailmankatsomus	248
Toisen asemaan asettuminen	250
Ihmissuhteiden etiikka	251
Hyvä yhteiskunta	254
Median ja viestinnän etiikka	256
Urheilun eettisiä kysymyksiä	258
Sota ja väkivalta	260
Elämän säätely	262
Luonto ja eläinten oikeudet	266
Liitteet	268

Juutalaisuuden oppi ja pyhä kirja

Raamatun **Vanha testamentti** on juutalaisten pyhä kirja. Kirjat kirjoitettiin vuosina 1000–100 eKr. ja ne on kirjoitettu hepreaksi. **Tooraa** luetaan synagogassa eli rukoushuoneessa. Hebreankielisellä termillä Toora tarkoitetaan suppeassa merkityksessä vain viittä Mooseksen kirjaa. Laajimmassa merkityksessä Tooralla tarkoitetaan kaikkea juutalaista opetusta (Toora = ”opetus, laki”), joka jakautuu kirjalliseen ja suulliseen Tooraan. Juutalaisuuden pyhien kirjoitusten perustan muodostavat viisi Mooseksen kirjaa (Pentateukki), Profeetat (esim. Jesaja ja Jeremia) ja Kirjoitukset (esim. psalmit ja sananlaskut). Nämä muodostavat kirjallisen Tooran. Kristityt kutsuvat tätä kirjakokoelmaa Vanhaksi testamentiksi.

Toora-käärö

Pyhien kirjoitusten toinen kokonaisuus on **Talmud**, ns. suullinen Toora. Talmud on kirjakokoelma, joka on syntynyt pitkän ajan kuluessa. Myös se on tärkeä juutalaisille. Talmudiin on koottu kirjallisen Tooran selityskirjoituksia ja juutalaisten opettajien tekstejä. Talmudin ohjeet käsittelevät mm. jumalanpalveluselämään ja juhlapäivien viettoon liittyviä säädöksiä.

Jesaja 9:5

”Sillä lapsi on syntynyt meille, poika on annettu meille. Hän kantaa valtaa harteillaan, hänen nimensä on Ihmeellinen Neuvontuoja, Väkevä Jumala, Iankaikkinen Isä, Rauhan Ruhtinas.”

Messiaan odotus

Juutalaiset ovat odottaneet tulevaa vapauttajaa, messiasta (heprean kielen mashiah, voideltu). Messiaista ovat ennustaneet lukuisat Vanhan testamentin profeetat. Kuuluisin messiasennustus on profeetta Jesajalla. Sitä luetaan kristillisissä jumalanpalveluksissa joulun profetiana (Jes. 9). Nykyjuutalaisuudessa messiasodotus ei ole keskeisellä sijalla. Erään tulkinnan mukaan Israelin nykyinen tilanne, jossa heillä on itsenäinen valtio, vastaa Messiaan valtakunnan tulemistä. Messiaan tulo voidaan myös tulkita jatkuvaksi prosessiksi kohti parempaa.

Juutalaiset rukoilevat Jerusalemin itkumuurilla. Sitä kutsutaan virallisesti Länsimuuriksi.

Tefillin on nahasta valmistettu pieni toorakotelo.

Juutalainen etiikka

Juutalaisen opin mukaan luomisessa ihmistä ei tehty täydelliseksi. Ihmisellä on kyky pyrkiä hyvyyteen, ja hän on vastuussa Jumalalle. Ihmisen vapaa tahto erottaa hänet eläimistä. Pahuus maailmassa on seurausta ihmisen pahoista teoista. Mikäli kaikki eläisivät Jumalan tahdon mukaisesti, niin pahuutta ei olisi maailmassa. Jumalan tahdon rikkoneilla on mahdollisuus palata Jumalan yhteyteen. Tällöin ihmisen on kuitenkin muututtava ja tehtävä oikeita tekoja. Elämä jatkuu kuoleman jälkeen ylösnousemuksessa ja paratiisissa.

Juutalaisuus on lakiuskonto. Elämää ohjaavat Kymmenen käskyä, ja lisäksi Toorassa on juutalaisia koskevia käskyjä ja määräyksiä kaikkiaan 613. Käskyt liittyvät ihmisen ja Jumalan suhteeseen sekä ihmisten keskinäisiin suhteisiin. Ortodoksijuutalaiset noudattavat lisäksi rabbiin perinnäissääntöjä (halakha). Lähimmäisenrakkauden ajatus on tärkeä, aiheutettu mielihalua pitää sovittaa myös käytännössä. Vanhempia ihmisiä tulee kunnioittaa, ja perhettä pidetään suuressa arvossa. Sairaasta lähimmäisestä huolehtiminen on velvollisuus, jonka vuoksi saa rikkoa sapattisääntöjä. Juutalaisuudessa ei ihannoida askeesia.

1 Tehtävät

- 1) Miksi Abraham ja Mooses ovat tärkeitä hahmoja juutalaisuudessa?
- 2) Miten juutalaisuus kehittyi pakkosiirtolaisuuden aikana?
- 3) Mitä tarkoittavat Jahve, synagoga ja Toora?
- 4) Millainen on juutalaisten käsitys Jumalasta?

2 Onko lause oikein vai väärin?

Oikein Väärin

Juutalaisuus on vanhin Lähi-Idässä syntyneistä uskonnoista.		
Jeesus Nasaretilainen on juutalaisuuden perustaja.		
Synagooga vastaa juutalaisuudessa kristinuskon kirkkoa.		
Adonai on hepreaa ja tarkoittaa ”Tervehdys sinulle!”.		
Juutalaisuus on monoteistinen eli yksijumalainen uskonto.		

3 Miten seuraavat henkilöt liittyvät juutalaisuuteen ja sen historiaan?

1. Aamos, 2. Salomo, 3. Abraham, 4. Mooses, 5. Daavid.

4 Käytä seuraavia käsitteitä ja kirjoita juutalaisuutta esittelevä kertomus.

Länsimuuri, Daavidin tähti, menorah, rabbi, Jahve, monoteismi, pääsiäinen, Mooses, synagoga, Toora, sapatti, Talmud.

Kristilliset symbolit

Risti on yleisin kristillinen symboli – naulittiinhan Jeesus ristille. Risti on paitsi Jeesuksen kuoleman, myös Jeesuksen ylösnousemisen tunnus – risti on tyhjä ja Hän on ylösnoussut! Siten myös hautausmaiden ristit ovat sekä kuoleman että ylösnousemistoivon vertauskuvia. Risti on myös uskon tunnus. Ristissä pysty- ja vaakasuora palkki kohtaavat aivan kuten Jeesuksessa Kristuksessa Jumala tuli taivaasta alas (pystysuora) meidän ihmisten maailmaan (vaakasuora).

Jeesuksen ristiin hänen päänsä yläpuolelle on usein kuvattu kirjaimet **INRI**. Kirjaimet ovat lyhenne latinankielisistä sanoista, jotka kiinnitettiin ristiin: ”Iesus Nazarenus Rex Iudeorum”, suomeksi ”Jeesus Nasaretilainen – juutalaisten kuningas”. Se oli Jeesusta vastaan nostettu syyte, joka vei hänet kuolemaan.

Latinalainen risti on yleisin lännessä käytössä olevista ristityypeistä.

Venäläinen risti on yleinen idässä käytössä oleva ristityyppi. Pieni yläpoikkipuu kuvaa lautaa, jossa oli Jeesuksen syyte: ”Jeesus Nasaretilainen – juutalaisten kuningas”. Vaino alapoikkipuu on lauta, jolle Jeesuksen jalat lyötiin. Sen vinous kuvaa kahta ryöväriä Jeesuksen kummallakin puolella. Toinen uskoi ja hänen tiensä vei ylös paratiisiin. Toinen ei uskonut ja hän joutui eroon Jumalasta.

Kreikkalainen risti on tasavartinen.

Lähetysristi kuvaa kristinuskon leviämistä ympäri maailmaa.

Kelttiläinen risti yhdistää ympyrän, aiemmin palvotun auringonjumalan tunnuksen, kristilliseen ristiin.

Maltalainen risti oli käytössä johanniittojen ristiritareilla Maltan saarella Välimerellä.

Andreaan risti: Jeesuksen opetuslapsi Andreas ristiinnaulittiin perimätiedon mukaan vinoristille.

Orjantappurakruunu muistuttaa Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta.

Pietarin risti. Väärinpäin oleva risti mielletään usein nykyään satanismen tunnukseksi. Se on kuitenkin alun perin Pietarin risti. Jeesuksen opetuslapsi Pietari ristiinnaulittiin perimätiedon mukaan pää alaspäin.

Krusifiksissa on Jeesus kuvattu ristille. Krusifiksi kuvaa Jeesuksen kärsimystä ihmisten puolesta.

Pelikaani on ehtoollisen tunnus, koska vanhan uskomuksen mukaan se syötää poikasiaan omalla sydänverellään.

ΑΩ Alfa ja omega - ensimmäinen ja viimeinen. Jeesus sanoi: ”Minä olen A ja O, ensimmäinen ja viimeinen, alku ja loppu.” (Ilm.22:13). Alfa ja omega ovat kreikkalaisen aakkoston ensimmäinen ja viimeinen kirjain.

Kristus-monogrammi. Tässä on kreikankielisen Kristus-sanon (ΧΡΙΣΤΟΣ) kaksi ensimmäistä kirjainta päällekkäin.

Ankkuri on toivon tunnus, **sydän** on rakkauden tunnus. **Risti, sydän ja ankkuri** ovat kolmen kristillisen hyveen: uskon, toivon ja rakkauden symbolit (1. Kor.13:13).

Muita Jeesuksen Kristuksen symboleja ovat esim. **Karitsa** sekä **Paimen**. **Karitsa ja lippu** ovat ylösnousseen Jeesuksen tunnuksia. Pyhän Hengen tunnuksia ovat **kyyhkynen** ja **tuli**. Jeesuksen kasteen yhteydessä Pyhä Henki laskeutui Jeesuksen päälle kyyhkynen hahmossa.

Kala oli jo hyvin alkuvaiheessa kristillisen uskontunnustuksen ja uskon tunnus. Kala-sana on kreikaksi ”Ikthys”, joka muodostuu myös kristillisen uskontunnustuksen ”Jeesus Kristus, Jumalan Poika, Vapauttaja” sanojen alkukirjaimista.

Islamin oppi

Islam on oppinsa mukaan Allahin viimeinen ilmoitus. Aiemmat ilmoitukset ovat olleet juutalaisuus ja kristinusko. Islam katsoo olevansa Allahin eli Jumalan alkuperäinen uskonto, jonka Jumala antoi Aadamille. Islamilaisten mielestä Muhammed on tuonut Allahin sanoman takaisin alkupe-
räisessä muodossa. Aadam, Abraham, Mooses ja Jeesus ovat kaikki muslimien mielestä **profeettoja**, joiden tuoman sanoman ihmiset vääristelivät eri aikoina.

Koraanissa sanotaan, että Jumalalla ei ole poikaa ja siellä myös kielletään Jeesuksen ristinkuolema. Kristityt saavat yleensä harjoittaa omaa uskontoaan islamilaissa maassa rauhassa, kunhan sitä ei tee sitä liian näkyvästi. Islamin uskonnosta on kiellettyä kääntymä toiseen uskontoon. Kristillisen lähetystyön tekeminen on usein myös kiellettyä.

Islam pitää kantaisänään Ismaelia, joka oli profeetta Abrahamin ja hänen orjattarensa Hagarin poika. Abrahamin vaimo Saara karkotti Hagarin pois heimon luota, ja näin muslimien kantaisä erkani juutalaisuudesta (1. Moos. 21). Allahin lopullisen ilmoituksen toi Muhammed, joka on Ismaelin jälkeläinen.

Muhammedia ei palvota henkilönä, mutta viimeisenä profeettana hän on tärkeä esikuva muslimille. Uskonnon harjoittajan tulee noudattaa **viittä velvollisuutta** (pilaria) ja olla **kuuliainen Allahin tahdolle**. Sana muslimi tarkoittaa ”hän, joka alistuu Jumalalle”.

Islamin opin perusta – Koraani

Islamin pyhä kirja on **Koraani**. Muslimit korostavat, että Muhammed ei itse kirjoittanut Koraania, vaan toimi vain tekstin vastaanottajana. Koraani tarkoittaa suomeksi ”lausua”. Koraaniin on koottu Muhammedin saamat ilmestykset 23 vuoden ajalta. Vuonna 653 Muhammedin oppilas Zaid ibn Thabit kokosi Koraanin yhtenäiseksi kokoelmaksi. Se sisältää 114 **suuraa** eli lukua. Ne on järjestetty pituuden mukaan siten, että alussa ovat pidemmät ja myöhemmät tekstit (ns. medinalaiset suurat) ja lopussa lyhyemmät Mekan ajalta olevat tekstit (ns. mekkalaiset suurat). Koraanin uskotaan olevan Jumalan Arabian kansoille antama kirja, joka täydensi juutalaista lakia ja kristittyjen evankeliumia. Koraania pidetään aitona ja pyhänä ainoastaan **arabi-ankielisenä** laitoksena. Arabiankielinen Koraani on islamin mukaan täysin taivaallisen alkukappaleensa mukainen, ja siksi sen teksti on erehtymätöntä ja pyhää. Koraania ei saa kohdella epäkunnioittavasti.

Koraanin teksti on runollista ja helppolukuista. Kunnon muslimin ihanteena on oppia Koraani ulkoa. Se ei sisällä vain uskonnollista oppia, vaan myös hyvin yksityiskohtaisia ohjeita yhteiskunnalliseen ja arkipäiväiseen elämään. Kirjan ydinsanoma on usko yhteen jumalaan, Allahiin, sekä oppi

Islamin oppi perustuu Koraaniin.

oikeudenmukaisesta viimeisestä tuomiosta. Koraanissa on säännöt, joiden mukaan muslimin tulee elää. Teos suomennettiin vuonna 1957. Nykyisin Koraanin virallisena versiona pidetään ns. Kairon (1925) laitosta.

Koraanin Suura 1 – Avauksen suura

Avauksen suuran merkitys muslimille on suunnilleen sama kuin Isä meidän -rukouksen merkitys kristitylle. ”Jumalan, armeliaan Armahtajan, nimeen. Ylistys Jumalalle, maailmojen Valtiaalle, armolahjojen Antajalle, laupiaalle Ohjaajalle Siunaajalle, jonka hallussa yksin on tilinteon päivä. Sinua ainoata palvelemme, Sinua huudamme avuksi. Ohjaa meidät oikeata tietä, niiden tietä, joiden osana on Sinun mielisuosiosi, ei niiden tietä, jotka ovat Sinun vihasi eikä niiden, jotka harhaan eksyvät.”

Sunna ja sharia

Sunna (arabiaa, ”menettelytapa”) on islamilainen oikeuskirjallisuuden kokonaisuus. Se sisältää Muhammedin tekemiä ratkaisuja ja tulkintoja. Haddith on perimätietoa Muhammedin sanoista ja teoista. **Sunna-muslimit** ovat saaneet nimensä Sunna-tekstien mukaan. Myös **shiiat** arvostavat näitä tekstejä.

1 Tehtävät

- 1) Mitä ovat moskeija ja minareetti?
- 2) Mitä moskeijassa tehdään?
- 3) Miten Ramadan-kuukausi vaikuttaa islaminuskoksen elämään?

2

Onko lause oikein vai väärin?

	oikein	väärin
Islam on maailman suurin uskonto.		
Islamin opin mukaan muslimin tulee noudattaa viittä peruspilaria ja alistua Allahin tahtoon.		
Muhammedia palvotaan Jumalana islamissa.		
Kristinuskolla, juutalaisuudella ja islamilla on yhteisenä tekijänä mm. Abraham.		
Paaston viettämiseen ei liity mitään erityisiä tapoja.		

3

Yhdistä käsitteeseen oikea määritelmä

Zakat	•	Islamin ajanlasku alkaa
Ismael	•	Islamin kantaisä
622	•	”Hän, joka alistuu Allahille”
Arabia	•	Almuvero
Muslimi	•	Islamin pyhä kieli

4

Tunnista seuraavasta kertomuksesta islamille tyypilliset piirteet

Tiina Turisti on päässyt Tunisiaan rantalomalle. Kunnon lomaan kuuluu annos paikallista synagogakulttuuria, ajattelee Tiina. Niinpä hän osallistuu matkatoimiston järjestämälle muslimiretkelle. Opas kertoo paikallisesta uskonnosta. Islamin perustaja on toisaalta Mooses ja toisaalta Muhammed, joka on heidän tärkein profeettansa. Mekka, Medina, Jerusalem ja Rooma ovat heidän pyhiä kaupunkejaan. Uskonto on panteistinen. Siinä on yksi jumala Allah, joten uskonto on monoteistinen. Pyhä kirja on Tipitaka, joka jakautuu moneen suuraan eli lukuun. Koraanin ilmoitti Muhammedille enkeli Gabriel arabiankielellä.

Turistiseurue kävelee islamilaiseen kirkkoon. Kengät jätetään moskeijan ulkopuolelle. Kirkkotoimista kuuluu rukouskutsu. Muezzin kutsuu uskovia rukoukseen minareetista. Ennen rukousta suoritetaan rituaalipesu huolellisesti. Muslimi rukoilee viisi kertaa päivässä. Tiina näkee gurun rituaalipeseytyvän Gangesissa. Imaami johtaa seurakunnan rukousta.

Saudi-Arabiassa on Kaaban temppeli, joka on tämän uskonnon pyhin paikka, kertoo opas. Tiina muistaa nähneensä kuvissa jumalten patsaat, mustan kiven ja paastoavat pyhiinvaeltajien valkopukuiset joukot Kaabassa ramadankuukauden aikana. Ohikulkevilla paikallisilla naisilla on huntu päällä. Koska on perjantai, naiset antavat kerjäläiselle almuja. Joku kuuluu mumisevan uskontunnustusta muinaiskreikaksi. Vanhus sormeilee rukousnauhaa moskeijan varjossa. Päämääränä islamilaisella ihmisellä on paratiisi. Sinne voi päästä myös pyhässä sodassa kuollut marttyyri, kertoo opas. Tiina kysyy, mikä ruoka on islamissa kiellettyä. Sianliha on muslimeilta kiellettyä ruokaa. He eivät myöskään juo alkoholia eivätkä syö karkkeja, opas kertoo. Muita tapoja ovat poikien ympärileikkaus, kukkien uhraaminen ja Allahin patsaiden peseminen säännöllisesti. Islamilaiset jakaantuvat kolmeen pääryhmään: shiialaisiin, kurdiitteihin ja sunnalaisiin. Eräs islamilaisen pyhimmistä paikoista on Kalliomoskeija, moskeijan torneissa tai katolla on usein islamilaisen symboli puolikuu sekä Daavidin tähti.

Merkitse islamilaisuuteen liittyvien sanojen kohdalle rasti

Tunisia ____, synagogakulttuuria ____, muslimi ____, Mooses ____, Muhammed ____, profeetta ____, Mekka ____, Medina ____, Jerusalem ____, Rooma ____, panteistinen ____, yksi jumala ____, Allah ____, monoteistinen ____, Tipitaka ____, suura ____, Koraani ____, enkeli ____, Gabriel ____, arabian kieli ____, kirkko ____, kengät ulkopuolelle ____, moskeija ____, rukouskutsu ____, muezzin ____, minareetti ____, rituaalipesu ____, rukous 5 x päivässä ____, guru ____, Ganges ____, imaami ____, Saudi-Arabia ____, Kaaba ____, jumalten patsaat ____, musta kivi ____, pyhiinvaeltaja ____, valkopukuinen ____, ramadankuukausi ____, huntu ____, perjantai ____, almu ____, uskontunnustus ____, muinaiskreikka ____, rukousnauha ____, paratiisi ____, pyhä sota ____, marttyyri ____, ei sianlihaa ____, ei alkoholia ____, ei karkkeja ____, ympärileikkaus ____, kukkien uhraaminen ____, Allahin patsaat ____, shiialaiset ____, kurdiitit ____, sunnalaiset ____, puolikuu ____, Daavidin tähti ____

Idän kirkon vaiheet

Vanhan kirkon ajan viisi tärkeätä **patriarkaattia** olivat Jerusalem, Antiokia, Konstantinopoli, Aleksandria ja Rooma. Keisari Konstantinuksen aikana kirkollinen painopiste siirtyi Roomasta Konstantinopoliin, kun Konstantinopolista tehtiin valtakunnan uusi kristillinen pääkaupunki. Rooman patriarkaatti oli ainut läntisen kristikunnan patriarkaatti. Rooman valtakunnan hajoamisen, kansainvaellusten ja islamin syntymisen myötä erot itäisten ja läntisen Rooman patriarkaattien välillä kasvoivat.

Kirkkojen ero

Kiovan ruhtinas Vladimir kääntyi vuonna 988 kristinuskoon ja hänet kastettiin idän ortodoksisen kirkon jäseneksi. Venäjästä tuli myöhemmin koko ortodoksisen kirkon ydinalue. Vuoden 1000 tienoilla käytiin vielä yhtenäisessä kirkossa voimakkaita keskusteluja kirkon opista ja vallasta. Prosessi johti lopulta vuonna **1054 kirkon jakautumiseen** idän ortodoksiseen ja lännen roomalaiskatoliseen kirkkoon.

Oppiriita koski kysymystä siitä, että onko Pyhä Henki syntynyt Isästä vai Isästä ja Pojasta. Idän näkemyksen mukaan Pyhä Henki on syntynyt vain Isästä. Muitakin näkemyseroja oli. Idän kirkossa käytettiin upotuskastetta, konfirmaatio suoritettiin heti kasteen jälkeen, ehtoollisella nautittiin hapattua leipää ja lapset saivat osallistua ehtoolliselle. Idän kirkossa ei myöskään ollut kiirastulioppia. Kun lännen kirkossa papit eivät saaneet mennä naimisiin, niin idässä vain piispojen oli ehdottomasti pidättäydyttävä avioliitosta.

1000-luvulla itäinen kristikunta jäi taistelemaan nousevaa islamia vastaan. Kun Konstantinopoli jäi 1400-luvulla islamin vallan alle, siirtyi idän kirkon uskonnollisen ja poliittisen merkityksen traditio Venäjälle Moskovaan, jota alettiin pitää "kolmantena Roomana". Idän kirkon mukaan näin kirkon alkuperäinen perinne jatkuu katkeamattomana Moskovassa. Itäinäkään kirkko ei kuitenkaan ole ollut opillisesti yhtenäinen kokonaisuus, vaan sen piirissä on ollut ja on edelleen eri opillisia suuntauksia.

Vallankumous, Neuvostoliitto ja Venäjä

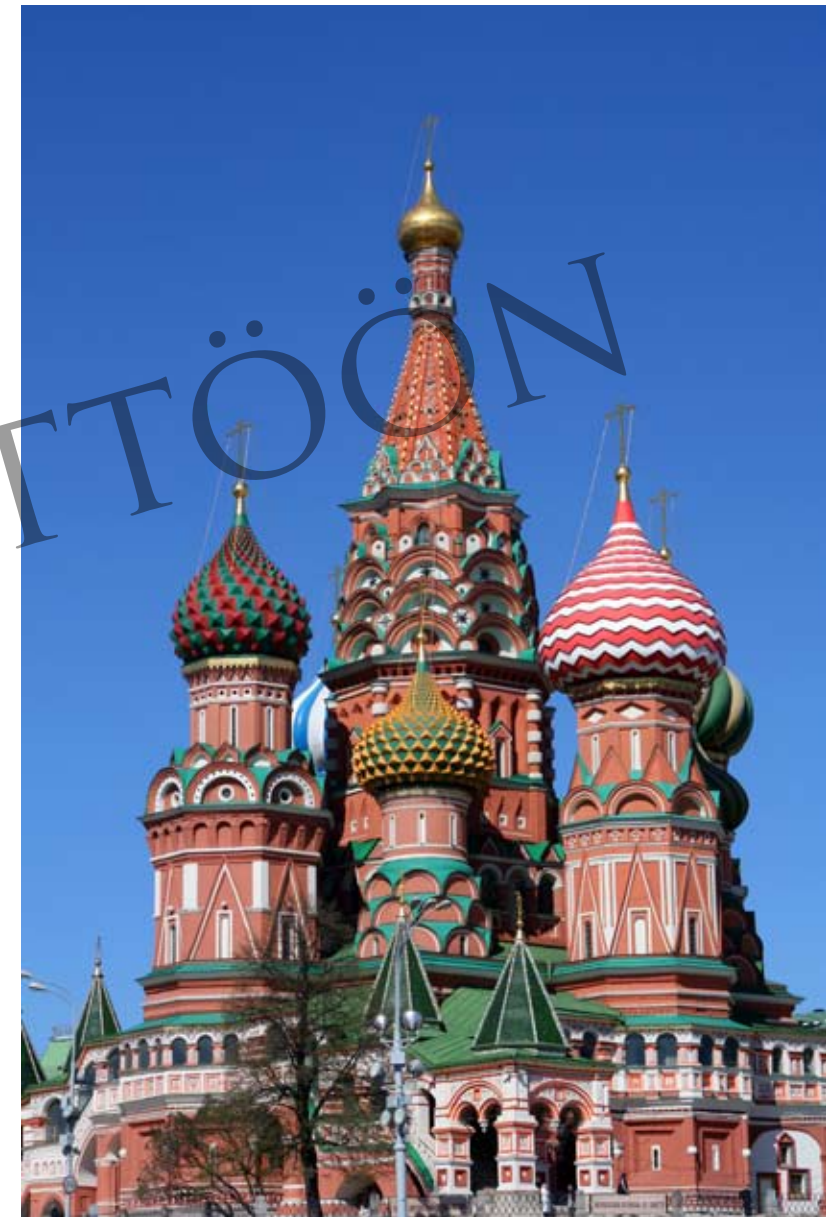
Venäjän kommunistisen vallankumouksen (1917) jälkeen Venäjän kirkko joutui vaikeaan asemaan ja sitä vainottiin. Sen omaisuus ja pian myös kirkkorakennukset otettiin valtion

hallintaan. Pappeja ja munkkeja vainottiin tai heitettiin vankileireille. Kirkolle ei annettu mahdollisuutta julkiseen uskonnon harjoittamiseen. Vain osa luostareista, kirkoista ja pappiseminaareista jäi aktiiviseen käyttöön. Stalinin aikana ahdinko entisestään voimistui.

1980-luvun loppupuolella kirkon ja valtion suhteissa tapahtui lähentymistä ja vuonna 1991 kirkko lopullisesti vapautui Neuvostoliiton sortuessa. Ortodoksinen kirkko oli kuitenkin monien ongelmien edessä. Vaikka vain pari prosenttia kansasta oli virallisesti omaksunut ateismin neuvostopropagandan tuloksena, niin seitsemän vuosikymmentä jatkunut ateistinen työ oli heikentänyt kristinuskon perusteiden tunte-
musta.

Neuvostoliiton hajoitamisen jälkeen uskontolainsäädäntöä on uudistettu, mutta ei ole palattu valtionkirkkojärjestelmään. Uudessa tilanteessa kirkko on toiminut kansallista yhtenäisyyttä luovana voimana.

Ortodoksisen kirkon oppi ei ole muuttunut 700-luvun kirkolliskokousten jälkeen. Ortodoksinen kirkko ei Venäjällä ole joutunut kokemaan suuria oppiriitoja, sen ongelmat ovat olleet pikemminkin poliittisia, kirkon ja valtion välisiä. Idän kirkon ajatteluun on jo vanhan kirkon ajalta lähtien kuulunut käsitys siitä, että maallinen hallitsija on myös kirkon hallitsija. Lännen roomalaiskatolisessa kirkossa on ollut kautta aikain erilainen käsitys. Kirkon johtajan paavin on katsottu olevan maallisen hallitsijankin yläpuolella.

Pyhän Vasilin katedraali Moskovon punaisella torilla.

Kirkko Santorinilla Kreikassa.

3 Uskonto Suomessa ja kirkon vaiheet

Suomessa väestön enemmistö kannattaa samaa uskontoa, kristinuskoa, ja valtaosa jopa kuuluu sen samaan suuntaukseen, evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kristinuskon on vaikuttanut Suomessa noin tuhannen vuoden ajan. Suomalainen muinaisusko väistyi asteittain, ja Suomi liittyi eurooppalaiseen maailmankuvaan kristinuskon myötä. Kristinuskon vaiheet Suomessa ovat olleet moninaiset: Suomen alue on ollut Ruotsin kautta osa katolista Eurooppaa ja Venäjän kautta osa ortodoksista maailmaa. Suomeen on vakiintunut Lutherin uskonpuhdistuksen tulkinta kristinuskosta. Suomessa vaikuttaa kuitenkin myös monia muita kristinuskon suuntauksia ja myös muita uskontoja. Näyttää siltä, että tulevaisuudessa aiemmin yhtenäinen luterilainen Suomi muuttuu moniarvoisemmaksi ja moniuskontoisemmaksi.

Shamanismi

Lapissa shamaanit hoitivat yhteisön yhteyttä tuonpuoleiseen. Pystyäkseen siihen heidän oli oltava **transsissa**. Noitarummun kuvat, musiikki ja tanssi auttoivat shamaanin tilaan, jossa hän koki liikkuvansa maailman eri tasojen välillä. Shamaani oli samaan aikaan yhteisön pappi, lääkäri ja ennustaja. Hänen kuolemansa oli kriisi yhteisölle, koska yhteys tuonpuoleiseen katkesi.

Muinaisuskon pitkä vaikutus

Suomalainen kansanusko oli maassamme valtauskontona aina kristinuskon tuloon saakka, ja sen jälkeenkin muinaisen kansanuskon vaikutukset näkyivät vielä pitkään ajattelutavoissa ja uskomuksissa. Esimerkiksi Itä-Suomessa ortodoksinen kristinusko ja muinaissuomalainen uskonto elivät pitkään rinnakkain.

Vanhat uskomukset siitä, miten vainajat käyttäytyvät ja vaikuttavat yhteisöön, vaikuttivat vahvasti vielä 1800-luvulla. Tänäkin päivänä monet sanonnat ja termit pohjautuvat suomalaiseen muinaisuskoon.

Kuvia saamelaisesta shamaanirummusta.

1 Tehtävät

- 1) Mitä asioita muinaissuomalaiset palvoivat tai pitivät pyhinä?
- 2) Millä tavalla on saatu tietoa muinaissuomalaisten ajatuksista ja uskomuksista?
- 3) Mitkä eläimet olivat erityisen pyhiä? Miten eläinten kunnioitus ilmeni?
- 4) Ketkä hoitivat yhteisön asioita tuonpuoleisuuteen? Miten he toimivat?

2 Täydennä seuraavat lauseet oikeilla termeillä. Tarkista vastaukset viivaamalla yli termit alla olevasta listasta.

_____ oli metsän jumala ja _____ veden ja kalojen hallitsija. Noitarummun kuvat, musiikki ja tanssi auttoivat _____ transsiin. _____ uskottiin olevan näkymättömiä perheenjäseniä. _____ palvoivat luontoa ja vainajia. Vainajien palvonnan keskus oli kylän hautauspaikka eli _____. Tänäkin päivänä monet sanonnat ja termit pohjautuvat suomalaiseen _____.

(muinaisuskoon, Tapio, shamaanin, vainajien, muinaissuomalaiset, Ahti, kalmisto)

Piispa Henrikin surmavirressä kuvataan, kuinka suomalainen talonpoika Lalli tappoi kristinuskoa Suomeen tuoneen piispan. C.A. Ekmanin maalaus vuodelta 1854.

Katolinen keskiaika Suomessa

Kristinusko tuli Suomeen ensin kauppiaiden tuomana. Esinelöydöistä on voitu päätellä kristinuskon tulleen jo ennen 1000-lukua. Krusifikseja alettiin laittaa hautoihin voimallisina esineinä, ja ihmisten nimistön tuli perinteisiä kristillisiä nimiä.

Ristiretket Suomeen

Uusia vaikutteita tuli sekä idästä että lännestä. Idästä Suomeen tuli ortodoksia tapoja kauppareittien myötä. Kaksi ortodoksimunkkia, Sergei ja Herman, perustivat Karjalaan Vanhan Valamon ortodoksisen luostarin 1100-luvulla.

Lännen katolisen kirkon johtaja paavi julisti 1000-luvulla ristiretken pyhän maan, Israelin, takaisin valtaamiseksi muslimilta. Samalla heräsi into tehdä lähetystyötä ja lähteä ristiretkille myös Euroopan viimeisiin pakana-maihin Pohjolassa.

Organisoidun lähetystyön katsotaan alkaneen, kun Ruotsin kuningas Eerik järjesti vuonna 1157 ristiretken Suomeen. Ristiretkeä johti englantilais-syntyinen **piispa Henrik** ja se suuntautui Turun pohjoispuolelle. Henrikin legenda on edelleen yleisesti tunnettu kuvaus kristinuskon ensimmäisen virallisen sanansaattajan Henrikin ja varakkaan talonpojan Lallin kohtaamisesta. **Lalli** surmasi piispan Köyliön järven jäällä, mutta joutui itse lopulta kärsimään. Patsas, jossa Henrik seisoo Lallin päällä, oli yleinen keskiajan

Uskonnonvapaus

Suomessa jokaisella ihmisellä on perustuslaissa säädetty oikeus uskonnon ja omantunnon vapauteen. **Positiivinen uskonnonvapaus** tarkoittaa sitä, että meillä on oikeus harjoittaa uskontoa ja kuulua uskonnolliseen yhdyskuntaan. **Negatiivinen uskonnonvapaus** tarkoittaa sitä, että Suomessa ei tarvitse kuulua mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan eikä osallistua omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Suomessa on myös oikeus ilmaista vakaumuksensa.

Lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa yhdessä. Jos he eivät kuitenkaan lapsen syntymän jälkeen siitä sovi, voi lapsen huoltajana toimiva äiti vuoden kuluessa yksin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Kaksitoista vuotta täyttänyt voidaan liittää uskonnolliseen yhdyskuntaan tai ilmoittaa eronneeksi siitä vain lapsen omalla kirjallisella suostumuksella, jos vanhemmat vaihtavat uskontoa. Viisitoista vuotta täyttänyt nuori voi huoltajien kirjallisella suostumuksella itse liittyä uskonnolliseen yhdyskuntaan tai erota siitä. Täysi-ikäinen eli 18 vuotta täyttänyt henkilö päättää itse vapaasti, kuuluuko hän mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan vai eikö kuulu. Oppilaalla on oikeus saada koulussa oman uskontonsa opetusta ja velvollisuus osallistua mainittuun opetukseen.

Vähintään 20 täysi-ikäistä henkilöä voi perustaa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan, jonka tulee toteuttaa tarkoitustaan perus- ja ihmis-oikeuksia kunnioittaen. Samanaikaista kuulumista useaan uskonnolliseen yhdyskuntaan ei enää kielletä laissa. Kysymys siitä, saako ihminen kuulua samanaikaisesti useaan yhdyskuntaan, ratkaistaan kunkin yhdyskunnan omien sääntöjen mukaisesti. Evankelis-luterilaisten seurakuntien hautausmaat toimivat Suomessa yleisinä hautausmaina.

Suomen valtio on uskonnollisesti puolueeton. Koska kansasta noin 80 % kuuluu luterilaiseen kirkkoon, on sillä ortodoksisen kirkon kanssa **kansankirkon** asema. Tämä tarkoittaa sitä, että valtio toimii läheisessä yhteistyössä niiden kanssa. Valtio ottaa näin huomioon suomalaisten enemmistön uskonnollisen vakaumuksen ja pyrkii paremmin palvelemaan kansalaisia. Suomessa ei ole valtionkirkkojärjestelmää, jossa valtio johtaisi kirkkoa. Muista pohjoismaista Norjassa ja Tanskassa on valtionkirkko.

Uskonnonvapaus on länsimainen ajatus. Kaikissa kulttuureissa tai maailmanuskunnoissa ei hyväksytä sen paremmin positiivista kuin negatiivista uskonnonvapautta. Esimerkiksi joissain islaminuskonaisissa maissa ajatus uskonnonvapaudesta voidaan hyväksyä vain osittain. Ajatellaan, että muslimilla tulee olla vapaus harjoittaa omaa uskontoaan, mutta toisten katsojien kannattajia se ei koske. Samoin usein kielletään jyrkästi islaminuskoksen kääntyminen johonkin muuhun uskontoon.

Uskonnonvapaus on yksi Yhdistyneiden kansakuntien **ihmisoikeuksien ju-**

1 Etsi ja vastaa

- 1) Millaisia oikeuksia uskonnonvapauslaki antaa alle 15-vuotiaalle?
- 2) Millaisia oikeuksia uskonnonvapauslaki antaa yli 15- mutta alle 18-vuotiaalle?
- 3) Millaisia oikeuksia uskonnonvapauslaki antaa täysi-ikäiselle?

listuksessa mainituista perusoikeuksista (18. artikla):

”Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla harvatautta ja uskonnollisia menoja.”

2 Mikä vaihtoehtoista on oikein?

1. Uskontoa saa Suomessa julkisesti ja yksityisesti harjoittaa	a) isää
a) ilman mitään rajoituksia	b) äitiä
b) mikäli lakia tai hyviä tapoja ei loukata	c) kummia
c) mikäli uskoo tarpeeksi	
2. Uskonnon täysi-ikäisyyden raja on	4. Nuori on oikeutettu yksin eroamaan uskontokunnasta tai liittymään siihen, jos vanhemmat tai holhooja siihen suostuvat. Tämän oikeuden ikäraja on
a) 15 vuotta	a) 15 vuotta
b) 18 vuotta	b) 16 vuotta
c) 20 vuotta	c) 17 vuotta
3. Jos vanhemmat kuuluvat eri uskontokuntiin tai jompikumpi heistä ei kuulu mihinkään uskontokuntaan, seuraa lapsi siinä kohden	5. Uuden uskonnollisen yhdyskunnan perustamiseen vaaditaan
	a) 20 perustajajäsentä
	b) 50 perustajajäsentä
	c) 100 perustajajäsentä

Vanhan testamentin kirjat

Vanha testamentti on syntynyt noin tuhannen vuoden kuluessa.

Ennen kirjoitustaidon ja kirjoitusmateriaalien yleistymistä runonlaulajat sekä perheiden ja sukujen vanhimmat siirsivät suullisesti historiallisia tietoja ja kertomuksia aina seuraavalle sukupolvelle. Vanhimmat kirjoitukset syntyivät noin 1000 eKr., jolloin Israelin kuninkaitten hoveissa kirjoitettiin Israelin kansan historian kanalta tärkeitä asioita muistiin. Juutalainen seurakunta kokosi tekstejä vuosisatojen ajan ja hyväksyi 100-luvulla jKr. osan niistä juutalaisten pyhäksi kirjakokoelmaksi eli **kaanoniksi**. Tämän juutalaisten kaanonin tunnemme nimellä Vanha testamentti.

Kuolleenmeren käärot löytyivät Qumranin luolista.

Kirjaryhmät

Vanhan testamentin kirjat voidaan jakaa neljään kirjaryhmään: historiakirjoihin, runo- ja viisauksikirjoihin, profeettakirjoihin sekä apokalyptiseen kirjaan. **Historiakirjat** kertovat Israelin kansan vaiheista ja Jumalan johdattavuudesta sen elämässä. Tärkeimmät historiakirjat ovat viisi Mooseksen kirjaa, joita juutalaiset kutsuvat Tooraksi. Historiakirjat ovat luonteeltaan myös uskonnollista julistusta. Siksi historiallisen ja muun aineksen erottaminen toisistaan ei ole aina helppoa. Vanhan testamentin historiakirjoja ovat viisi Mooseksen kirjaa, Joošan kirja, Tuomarien kirja, Ruutin kirja, kaksi Samuelin kirjaa, kaksi Kuninkaiden kirjaa, kaksi Aikakirjaa, Esran kirja, Nehemian kirja ja Esterin kirja.

Runokirjojen joukossa on sekä **viisauks-** että **runokirjoja**. Viisaukskirjoja Vanhassa testamentissa ovat Sananlaskut, Saarnaaja ja Jobin kirja. Runomuotoisia tekstejä ovat Psalmit, Laulujen laulu ja Valitusvirret. Psalmeja on kaikkiaan 150 ja ne ovat virsikirjamme esikuva.

Profeettoja eli Jumalan tahdon julis-

Vanhan testamentin syntyprosessin vaiheet

1. Suullisen perimätiedon vaihe.
2. Kirjoitusten synty.
3. VT:n kaanonin eli pyhän kirjakokoelman hyväksyminen.

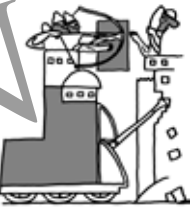
tajia on ollut Israelin historiassa neljässä vaiheessa: Aamos ja Jesaja toimivat pohjoisvaltion tuhoa edeltävänä aikana, Jeremia ennusti Juudan joutumisen pakkosiirtolaisuuteen, Hesekielin tehtävä oli lohduttaa Babylonin pakkosiirtolaisuuden aikana kansaa ja neljännessä vaiheessa toimi mm. profeetta Sakarja, joka toimi maanpaon jälkeisenä aikana.

Vanhan testamentin profeettakirjat jaetaan suuriin ja pieniin profeettoihin kirjan laajuuden perusteella. Suuria profeettoja ovat Jesaja, Jeremia ja Hesekiel. Pienistä profeetoista mainittakoon Aamos ja Joona.

Vanhan testamentin **apokalyptinen kirja** on Danielin kirja. Se sisältää vaikeasti tulkittavia näkyjä ja ilmestyksiä, jotka ennustivat tulevaisuutta (apokalyptoo= paljastaa, kreik.).

Assyrialainen jousimies

Assyrialainen muurinsärkijä

Kirjoitustaito ja tekstien tallentaminen

Sumerilaiset kehittivät ensimmäisen kirjoitusjärjestelmän 3000 eKr. Seuraava merkittävä vaihe kirjoitustaidon historiassa oli 1700 eKr. keksitty aakkoskirjoitus. Varhaisimpia merkkejä tästä on tehty foinikialaisen kulttuurin piiristä. Egyptiläisillä oli oma hieroglyfeihin perustuva järjestelmänsä, jonka he kehittävät vähän sumerilaisia myöhemmin. Sekä sumerilaisten että egyptiläisten kirjoitusjärjestelmä perustui kuviin. Varhaisimmat aakkosin kirjoitetut tekstit on löydetty Siinailta ja Israelista. Ne olivat kanaani-laisen sotavankien kirjoittamia yksinkertaisia kalliotekstejä vuodelta 1500 eKr. Kuningasajalla eli noin 1000 eKr. israelilaiset kirjoittivat muinaisheprealaista kirjoitusta. Mesopotamiassa ja sen naapurimaissa käytettiin kirjoitusmateriaalina savitauluja. Tärkeimmät tekstit, esimerkiksi lait, hakattiin kiveen.

Vanhan ja Uuden testamentin aikana tekstit kirjoitettiin nahka- tai papyruskääröille. Pergamentiksi kutsutaan eläimen nahasta valmistettua kirjoitusmateriaalia. Tekstit kirjoitettiin palstoittain nahan sisäpintaan. Pergamentille kirjoitettiin musteella, joka oli tehty hiilestä, oliiviöljystä ja hartsista. Yleisin kirjoitusmateriaali pakkosiirtolaisuuden jälkeen oli papyrus, jota käytettiin Egyptissä jo 3000 eKr. Se valmistettiin papyruskaislasta. Papyrukselle kirjoitettiin musteella, johon oli sekoitettu kuparijauhetta. Kynänä käytettiin teräväksi vuoltua ruokoa.

1 Tehtävä

Mainitse yksi kirja Vanhan testamentin kaikista eri kirjaryhmistä.

2 Etsi ja vastaa

- 1) Tutki kartasta, millainen maantieteellinen alue oli Vanhan testamentin Kanaanin maa noin vuonna 1000 eKr.
- 2) Selvitä, millaisia olivat Jerusalemin temppelit.
- 3) Ota selvää, millainen uskonto oli babylonialaisilla ja egyptiläisillä.

Profeetat

Nykyään profeetta-sanalla ymmärretään ennustajaa, esimerkiksi sääprofeetta. Vanhan testamentin **profeetat välittivät Jumalan tahdon oman aikansa ihmisille**. He kertoivat usein myös sen, mitä tapahtuu, jos kansa ei tee parannusta.

Useimmiten profeettojen julistus koski elämäntavan muuttamista. He arvostelivat jyrkästi kansaa, joka oli unohtanut Jumalansa ja palvoi kanaanilaisia **epäjumalia** (esim. Baal ja Astarte). Toisaalta he vaativat julistuksessaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

Profeetoilla oli voimakas kutsumustietoisuus: Jumala oli antanut heille tehtävän, joka heidän tuli suorittaa, vaikka vastoin tahtoaan. Humoristinen esimerkki tästä on **Joonan** kirja, jossa Joona yrittää epätoivoisesti paeta Jumalaa, mutta lopuksi suuri kala nappaa hänet vedestä suuhunsa ja oksentaa hänet maalle. Nyt Joona on valmis suorittamaan hänelle uskotun julistustehtävän. Surullinen esimerkki on **Jeremia**, jonka tehtävä profeettana vei naimattomuuteen, vankilaan ja kärsimyksiin.

Profeettoja kutsutaan suuriksi ja pieniksi sen mukaan, kuinka paljon heidän julistuksestaan on säilynyt Vanhassa testamentissa. Suuret profeetat ovat: Jesaja, Jeremia ja Hesekiel. Vanhan testamentin pienet profeetat ovat: Hoosea, Joel, Aamos, Obadja, Joona, Miika, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja ja Malakia. Israelin suurten profeettojen aika oli 700–500 eKr.

Vanhan testamentin suuret profeetat

Jesajan kirja n. 650 eKr. Profeetta Jesaja eli 700-luvulla eKr. Jesaja puuttui Jeremian tavoin lujasti yhteiskunnassa ilmeneviin epäkohtiin. Hänen tehtävänsä oli tuomion julistaminen kansalle, joka on luopunut Jumalan palvelemisesta. Profeetta Jesaja ennustaa uuden kuninkaan nousevan Daavidin suvusta ja pelastavan kansansa vihollisen sorrosta. Jesaja 9:1–6, tunnetaan joulun profetiana, jonka on tulkittu ennustavan Jeesuksen syntymää..

Jeremian kirja n. 600 eKr. Jeremia oli Jumalan sanansaattaja lähes 40 vuotta vaikka ei ollut kovin innostunut tehtävästään. Jeremia joutui kärsimään paljon profeettatehtävänsä vuoksi. Hän joutui myös jäämään naimattomaksi ja oli pitkiä aikoja vankilassa. Hän ennusti Jerusalemin temppelin tuhon. Hän ennusti myös uutta liittoa Jumalan ja ihmisten välille. Tässä on nähty viittaus tulevaan uuteen liittoon, joka toteutuu Kristuksessa.

Pienet profeetat:

Hoosean kirja n. 650 eKr.
Joelin kirja n. 300 eKr.
Aamoksen kirja n. 650 eKr.
Obadjan kirja n. 500 eKr.
Joonan kirja n. 300 eKr.
Miikan kirja n. 650 eKr.
Nahumin kirja n. 600 eKr.
Habakukin kirja n. 600 eKr.
Sefanjan kirja n. 600 eKr.
Haggain kirja n. 500 eKr.
Sakarjan kirja n. 500 eKr.
Malakian kirja n. 500 eKr.

Hesekielin kirja 500-luvulla eKr.

Hesekiel toimi profeettana (n. 590–570 eKr.) Babytoniassa Nebukadnessarin aikana. Kirjassaan hän ennustaa Jerusalemin hävityksen ja saarnaa tuomiota pakanakansoille. Myöhemmin kirjassaan hänen julistuksensa saa lempeämpiä sävyjä ja hän lupaa kansalleen parempaa elämää Jerusalemin tuhon jälkeen. Hesekiel ennustaa lopuksi, että Jerusalemin temppeli rakennetaan uudelleen.

Pieni profeetta Joona valaan vatsassa.

1 Tehtävät

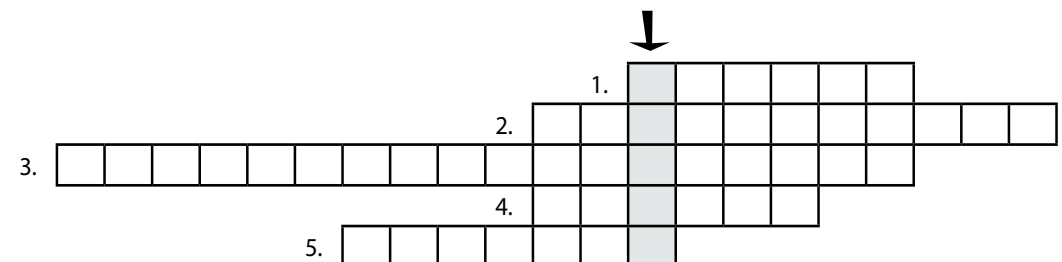
- 1) Mitkä olivat Vanhan testamentin profeettojen keskeiset tehtävät?
- 2) Mitä tarkoitetaan kutsumustietoisuudella?
- 3) Mainitse kolme esimerkkiä sekä suurista että pienistä profeeteista.
- 4) Mikä oli profeetta Jesajan julistuksen keskeinen sisältö?

2 Onko lause oikein vai väärin?

	Oikein	Väärin
Profeetat ovat suuria tai pieniä sen perusteella, kuinka laaja kirja on Vanhassa testamentissa.		
Hoosea on yksi suurista profeetoista.		
Jeremia toimi profeettana lähes 40 vuotta.		
Profeetoilla oli voimakas kutsumustietoisuus.		
Hesekiel toimi profeettana Israelissa.		
Baal ja Astarte olivat Kanaanilaisten jumalia.		

3 Ristikko

1. "Joulun profeetta"
2. Vanhassa testamentissa on sekä suuria että pieniä
3. Profeetoilla oli voimakas _____
4. Profeetat arvostelivat usein voimakkaasti _____, joka oli hylännyt Jumalan tahdon.
5. Profeetta, joka ennusti Jerusalemin temppelin tuhon ja joutui olemaan pitkiä aikoja vankilassa.

Arvot ohjaavat elämää

Arviomme oikeasta ja väärästä perustuvat asioihin, joita pidämme tärkeinä, toivottuina ja hyvinä. Näitä asioita kutsutaan **arvoiksi**. Arvojen taustalla on **ihanteita** eli periaatteita. Ihanteena voi olla esimerkiksi luonnon säilyminen puhtaana. Tämän ihanteen perusteella halutaan tukea arvoja, jotka edesauttavat ihanteen toteutumista. Tällöin voisi arvostaa esimerkiksi kierrätystä ja saasteettomien autojen kehitystä.

Koska emme elä yksin emmekä voi vapaasti toteuttaa omia arvojamme, tarvitsemme yhteisesti sovittuja eettisiä pelisääntöjä. Arvojen perusteella syntyy normeja, kuten ”älä saastuta”. **Normit** kertovat, mitä tulee tehdä tai mitä ei saa tehdä. Jos normia pidetään sitovana, voidaan yhteiskunnassa määrätä sen rikkomisesta rangaistus eli sanktio. Yhteiskunnan lait ilmentävät yhteisö-
nenemmistön käsitystä oikeasta ja väärästä. Rangaistaviksi asioiksi on Suomessa määritelty muun muassa roskien jättäminen metsään, tahallinen luonnon saastuttaminen ja rauhoitettujen luonnonkohteiden häirintä.

Lakien taustalla on myös laajempia yhteisiä periaatteita, jotka eivät ole tämän hetken arvostuksiin sidottuja. Näitä ovat esimerkiksi kymmenen käskyä ja Jeesus Nasaretilaisen Vuorisaarnassaan opettama Kultainen sääntö: ”Kaikki, mitä haluatte ihmisten teille tekevän, tehkää te samoin heille.” (Matt. 7:12).

Itseisarvo ja välinearvo

Arvot voidaan jakaa välinearvoihin ja itseisarvoihin. **Itseisarvoiksi** kutsutaan asioita, joiden saavuttamista ja tavoittelua pidetään tärkeänä asian itsensä vuoksi. Esimerkiksi koulua käydään oppimisen ja sivistyksen vuoksi. Tällöin oppiminen on tärkeä tavoite, vaikka siitä ei olisikaan välitöntä hyötyä. Jos haluaa käydä koulua vain saadakseen hyväpalkkaisen työn, on oppiminen väline hyville rahallisille ansioille eli **wälinearvo**.

Suojele elämää.

Eräs yleisesti hyväksytty itseisarvo on **ihmisarvo**. Ihmisarvon tunnetuin ilmaus on Yhdistyneitten Kansakuntien Ihmisoikeuksien julistuksessa vuodelta 1948. Kaikille ihmisille kuuluviksi oikeuksiksi julistettiin muun muassa oikeus elämään, vapautteen, turvallisuuteen, omistamiseen, kansalaisuuteen, työhön, lepoon ja vapaa-aikaan, uskonnon harjoittamiseen, koulutukseen, vapaaseen liikkumiseen ja avioliittoon.

Arvo-objektivismi ja arvosubjektivismi

Arvosubjektivismi tarkoittaa käytännössä samaa asiaa kuin arkikielen ilmaus siitä, että jokin on makuasia. Oikeaa ja väärää ei varsinaisesti ole, vaan suunta haetaan omien tuntemuksien pohjalta. Moraali on tämän näkemyksen mukaan yhtä paljon jokaisen oma asia kuin se, onko makaronilaattikko jonkun mielestä hyvää vai pahaa. Oikea ja väärä perustuvat siis subjektiiviseen kokemukseen. Arvosubjektivismiin kannattajat pitävät kaikkia arvojärjestelmiä yhtä oikeina ja väärinä eikä kenelläkään ole oikeutta tuomita toisten valintoja.

Arvo-objektivismi edustaa vastakkaista näkemystä edelliselle. Sen mukaan arvoille on olemassa yleispätevä, objektiivinen, perusta. Esimerkiksi tappaminen ja varastaminen ovat kaikissa kulttuureissa väärää. Kristinuskon moraali-käsitys edustaa arvo-objektivismia, kuten muidenkin uskontojen.

1 Tehtävät

- 1) Mitä käsite ”arvo” tarkoittaa?
- 2) Miksi lakeja tarvitaan?
- 3) Selitä käsitteet arvo, normi, itseisarvo, välinearvo ja epäarvo.

2

Valitse seuraavista arvoista viisi sinulle kaikkein tärkeintä arvoa. Ympyröi valintasi. Ole valmis perustelemaan valintasi.

